

ממכתבו של הרבי המבאר רמזי מצוות אלו אג"ק ח"א ע' רנה תש"ד

והנה יש לבאר ענין הפצת דא"ח בקשר עם רמזי האי יומא דפורים, ואגב יבוארו כמה פרטים בנוגע למצות היום, והוא: מצות היום דפורים – משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, וארו"ל (מגילה ז, א ובפוסקים) שצריך לשלוח שני מיני אוכלין לרעהו ושתי מתנות – או מעות או מיני אוכלין – לשני אביונים. וכמה דיוקים יש לדקדק בזה:

שאלות הרבי:

א) מהו השייכות דמשלוח מנות כו' לפורים. ואי משום דעשו אותו ימי משתה ושמחה וחייב אינש לבסומי כו' הלא גם בשויו"ט יש חיוב סעודה וקדוש, וביו"ט אין שמחה אלא בבשר או ביינ נוסף בפסח ד' כוסות, ובעיוכ"פ חייב להרבות באכו"ש וא"כ או יתקנו גם בהנ"ל משלוח מנות כו', או דנילף משם ולא יתקנו גם בפורים.

ב) מפני מה במנות נכתב "משלוח", משא"כ באביונים דכתיב סתם. ואף די"ל דתיבת משלוח קאי אשניהם, בכ"ז הרי לא כתב משלוח מתנות לאביונים ומנות איש לרעהו, ובפרט דלכאורה משובח ביותר המשלוח במתנות לאביונים, כי הרי בצדקה יש מעלה שלא ידע המקבל והנותן זה מזה וכדאיתא בב"ב (י, ב) וזה א"א כ"א כשאינו נותן מיד ליד אלא שולח ע"י גבאי צדקה וכה"ג, משא"כ באיש לרעהו דליכא טעם זה וא"כ הו"ל לסמוך ענין דמשלוח מתנות לאביונים מלמנות לרעהו.

ג) מהו דיוק החיוב רעהו אחד, ושני אביונים.

ד) מפני מה לרעהו מחויב לשלוח ב' דברים, משא"כ לאביון מספיק דבר אחד, ואיפכא מסבתרא, דהרבו צ"ל בענין השייך לצדקה ולא באישר לרעהו. ועדמ"ש ברמב"ם (הל' מגילה ספ"ב) מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו,

"משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" ורמזיה בעבודה הרוחנית

מקורות מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז/א
תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם...

רמב"ם יד החזקה - הלכות מגילה פרק ב

(טו) כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר (אסתר ט') ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד וכל המרבה לשלוח לרעים משובח ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו:

(טז) וחייב לחלק לעניים ביום הפורים אין פחות משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת:

(יז) מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר (ישעיהו נ"ז) להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

כמו"כ גם בעיקר החיוב הי' צ"ל רבוי במתנות לאביונים לא רק במספר האנשים כ"א גם במתנות כל אחד מהם.

ה) מפני מה לרעהו מחויב לשלוח דבר מאכל דוקא ולאביון הוא כרצונו אם מעות או מאכל אף שמצינו בצדקה דיש מעלה בנותן דבר מאכל דוא וכדאיתא בתענית (כג, ב) וא"כ כ"ש דבפורים דלרעהו שולח מאכל, דלעני עאכו"כ צריך לתת מאכל דוקא.

ⓧ

ויובנו כל דיוקים אלו בחדא מחתא, בהקדם הבנת ענין פורים על בוריו בביאור בקצור עכ"פ, כי אין הזמן גרמא לכתוב באריכות. – הנה ענין הפורים הוא ענין כללי, זאת אומרת, כמו שבגשמיות והמאורע כפשוטו, היתה הגזירה להשמיד גוי כל היהודים בכל המדינות, ובפרט לש"ס דילן דפליג אמדרש רבה (מג"א פ"א) וס"ל (מגילה יא, א ושם) דאחשורש מלך בכיפה וסליק מלכותי, וא"כ היתה הגזירה על כל עם ישראל וההצלה היא הצלה כללית, כמו"כ גם ברוחניות הי' בזה ענין כללי, וכמרז"ל (שבת פח, א) שאז קימו מה שקבלו כבר, היינו שבזמן ההוא הי' גמר וקיום קבלת התורה והמצוות. ואדרבה דוקא אז הי' באתדל"ת ומדעת עצמם בלי התעוררות מלמעלה, משא"כ במ"ת והתחלת קבלת התורה יש מודעה רבה לאורייתא.

והנה מ"ת ותומ"צ ענינם הוא שיהי' לו ית' דירה בתחתונים דוקא, וכמענה מרע"ה להמלאכים (שבת פח, ב) למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם כו', ולא ענו לו שתנתן להם התורה ברוחניות. וכבר הי' לעולמים מעין זה במ"ת אלא שאח"כ נתגשמו בנ"י והעולם, ומני אז הדבר תלוי בעבודת התומ"צ של כללות בנ"י, שעייז מעלים ג"כ כללות עוה"ז התחתון, וכמובן כ"ז מסש"ב פל"ז ול"ז.

וכמו שבמ"ת נאמר ויחן שם ישראל לשון יחיד, כאיש אחד, ועייז זכו למ"ת (עייז יל"ש יתרו רמו רע"ג, תו"א ביאור ד"ה ובבואה לפני המלך בסופו) כמו"כ גם בנס פורים נאמר וקבל היהודים ל' יחיד, וגם בעבודה עתה תנאי עיקרי הוא שצ"ל כולנו כאחד דוקא, וכמ"ש בסש"ב פל"ב ונת' בס' דרך מצותיך באור היטב.

המורס מכל הנ"ל:

כיון שפורים הוא קיום וגמר קבלת התומ"צ צ"ל נרמזים בו ענינים העיקרים דתומ"צ והם דירתו ית' בתחתונים והתנאי שבוה שיהיו כולנו כאחד, ונוסף בפורים שכ"ז צ"ל לא מצד אתעדל"ע אלא ע"י עבודת האדם.

שלושה עיקרים בקבלת התורה בבורים:

מצוות גשמיות – דירה בתחתונים [דווקא]
שתהיה הקבלה – מיזמת התחתון [ללא כפיה מלמעלה]
שתהיה קבלה משותפת מתוך אחדות ישראל
[וקבל היהודים]

רעיון הרבי – נרמז במגילה

ספר אסתר פרק ט

(כב) פִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵאֲבוֹיָבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפַךְ לָהֶם מִיְגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲכָל לַיּוֹם טוֹב לְעִשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרַעְהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֲבוֹיָנִים: [ובסמיכות לזה ממשיך] (כג) וְקָבַל הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לְעִשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר פָּתַב מִרְדְּכָי אֱלִיָּהֶם:

[האם את התורה קבלו מחדש? או קבלו על עצמם 'משלוח מנות'?..]

ⓧ

ונבוא עתה לביאור פרטי רמזי פורים. אמרז"ל (שמ"ר ר"פ יתרו ורש"י ד"ה דעלך שבת לא, א) רעך ורע אביך אל תעזוב זה הקב"ה, ולכאורה איזה ריעות וחבור שייך בין ברי' שפלה ועצומ"ה ית'? אלא שעלה ברצונו שבנתנית התורה נמכרתי כביכול עמה (שמ"ר רפל"ג) ושכר מצוה מצוה ל' צוותא וחיבור כו',

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא/א

שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור

רש"י שבת דף לא/א

דעלך סני לחברך לא תעביד – ריעך ורע אביך אל תעזוב (משלי כז) זה הקדוש צרוך הוא, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנהוי שיעבור חבירך על דברך, לשון אחר חבירך ממש, כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המנאות:

סיכום "משלוח מנות איש לרעהו"

הטעם	הרמז	הביטוי
"איש יהודי היה בשושן הבירה"	יהודי	איש
"רעך ורע אביך אל תעזוב" זה הקב"ה	הקב"ה	לרעהו
נקראים 'לחם' כקרבות ממשיכות אוא"ס לספירות	מצוות מעשיות	מנות
הימין - עסקנות ציבורית השמאל- התמדה בתורה	שני סגנונות עבודה	שתי מנות
אהבה [כסף] גבורה [יראה]	כסף וזהב	מעות
האהו"ר 'כנפיים' להעלות המצוות לעליונים	באמצעות שליח	משלוח

ומכאן לפרטי-הלכות "מתנות לאביונים" ברוחניות:

והנה כ"ז הוא בנוגע לעצמו, אבל הרי נת' לעיל שצ"ל כולנו אחד, ויחן וקבל ל' יחיד, ולכן באה מצוה השנית בפורים והיא מתנות לאביונים. היינו שצריך להשתדל ולהוכיח את חברו האביון ועני בדעת שגם הוא יעסוק בתומ"צ....

אבל הענינים לעורר את חברו אינם שווין בכאוו"א: יש מתפעל ומתחיל להניח תפילין - לדוגמא - ע"י שרואה אחר מניח תפילין ויש מתפעל ומתחיל להניח תפילין ע"י שאחר מסביר לו ענין אהבת השם ויראתו,

ולכן ה"מתנות" אפשר שיהי' מעות או אוכלין, כי אין תפקידם לעשות דירה בתחתונים, כ"א להיות סיבה שהאביון יעשה דירה לו ית' בתחתונים. ולכן מספיק גם מתנה אחת, כי אף את"ל שנותן המתנה מפני טבעית גופו, הרי אם רק פעל שהאביון מקיים תומ"צ לשמה ע"ז דיו, כמובן. וע"ד שאמרז"ל (ב"ב ט, א) בצדקה גשמיית: אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין או"ה ונוטלין בורוע ואעפ"כ נחשב להם לצדקה כו'.

אבל צריך לתת לשני אביונים, כי בכלל ישנם שני סוגי אנשים הזקוקים להתעוררות מחבריהם, כי קיום התומ"צ צ"ל בהשתתפות ועבודת הגוף והנפש גם יחד כמרז"ל (סנה' צא, א ושם) במשל דחגר וסומא, ובל' דא"ח שהעבודה צ"ל הן מצד נה"א הן מצד נה"ב, והא בלא הא לא סגיא, ובשניהם צריך להשתדלות כי גם הנשמה נתגשמה ע"י ירידתה למטה, או בסוגי העובדים יש: א) עובדי ד' בגופם ב) עובדי ד' בנשמתם, וזהו שצ"ל נתינה לשני אביונים.

והנה בהשתדלות לפעול על חברו לקרבו לתומ"צ כמה אופנים ישנם ובכללותם מתחלקים לשנים: א) שמציירים לפניו פחיתות האדם, מאוס

וידוע שזהו הטעם שהתומ"צ נא' עליהם ל' אכילה ושתי' (מ"ד קהלת ב' כ"ד כל אכו"ש שנאמר במגילה הזאת בתורה ובמע"ט הכתוב מדבר, ועוד), ונמשלו ללחם וכו' הן מצד האדם הן מצד למע' כביכול, וכמש"נ לכו לחמו בלחמי. לחמי, וגם אתם לחמו.

הסברת עניין "קרבני לחמי" - וכי ללחם הוא צריך?

וזהו בכללות התומ"צ, אבל בפרטיות הרי בתומ"צ גופא יש חלוק: כל התומ"צ - והאהו"ר שאינם אלא גרפין (סש"ב ספ"מ, עיי"ש הטעם) ונק' זהב וכסף (בדא"ח - תו"א תו"ח ועוד - דרושי וישב) שתכליתם הוא לקנות בהם עניני אכו"ש הנ"ל.

פרטי-הלכות "משלוח מנות" ברוחניות:

וזהו דמצות פורים הוא: א) משלוח מנות איש (זה בני"י) לרעהו (זה הקב"ה, כנ"ל) ודוקא מיני אוכלין ומשקין, כי זהב וכסף (אהו"ר) הנה גם שיהי' צדיק גמור לא יגיע למעלת דביקותו בד' בדו"ר בטרם ירידתו לעוה"ז (סש"ב פל"ז) ולא זהו ענין ירדיתו למטה, שהוא לעשות דירה בתחתונים ע"י היום לעשותם דוקא.

ודוקא ב' מנות, כ"א נותן רק מנה אחת, היינו סוג מצוה אחת, יש מקום לחשש שעושה כן מפני טבעית גופו ואין בזה ענין של דירה בתחתונים וע"ד ספק שנסתפק רחב"ת (ע"ז יח, א) מה אני לחיי עוה"ב, וכמשנ"ת בתו"א תולדות ביאור ד"ה מים רבים.

ומדייק שיהי' משלוח מנות כי התומ"צ צריך להעלות ע"י דו"ר טבעיים או שכליים כו' וכמשנ"ת בסש"ב (פ"מ ובהגהות שם) ולא שישארו למטה בעוה"ז הגשמי שהוא מדור הקליפות.

ושקוץ הרע, עונשי גיהנם וכו' היינו שהעסק והדבור הוא במה שצריך להתרחק ממנו – ובכללות זהו דרך שיטת המוסר. ב) שמבאר לו ומאריך בהסברת גדולת הבורא, מה רבו מעשיך, עילוי התומ"צ עד אין קץ כו' היינו שהעסק והדבור הוא במה שצריך להתקרב אליו שבכללות זהו דרך שיטת החסידות.

והנה אחד מהחילוקים אשר ביניהם: כשמשתדל עם חברו בהעצת ענין של סוג הראשון: איך כי רע ומר גורל החוטא, פחיתות האדם המתאוה לתענוגי עוה"ז וכה"ג הצעת הענין מצד עצמו אינה מצוה, לולא התקוה שיש בזה, שעיי"ז ישוב חברו לדרך הישר, משא"כ בסוג השני, שגם הצעת הענין מצ"ע מצוה רמה ונשאה הוא דידיעת ס' ההשתל, דע את אלקי אביך, ליחדו וכו'

סיכום רמזי "ומתנות לאביונים"

הביטוי	הרמז	הטעם
אביונים	ברוחניות	"אין עני אלא בדעת"
מתנות	מעות או אוכל	יש מתעורר מקיום מצווה [אוכל] ויש מאהבה ויראה [מעות]
מתנה אחת	סוג קירוב אחד	גם אם זה בא מטבעי, העיקר שה"אביון" יתעורר מזה
שני אביונים	שני סוגי מקורבים	דתיים/חילוניים אינטלקטואלים/ יהודים פשוטים
מתנה בלבד	תורת המוסר	מעניקה יראה [זהב] אבל בתכניה כלשעצמם אין שום מצוה
מתנה וגם מנה	תורת החסידות	גם מביאה לאהוי"ר [כסף וזהב] וגם אם לא עצם לימודה הוא 'מצוה' [מנה]

ברמזים הנ"ל: הסוג האחד אינו אלא ענין של מתנות לאביונים משא"כ בסוג השני, אם אין בזה פני, ה"ז משלוח מנות איש לרעהו וגם מתנה לאביון, ובחסידות גופא דיש ב' הענינים בדרך מלמעלמ"ט (באדם גופא) משא"כ שיחות הכלולים מסיפורים, ביאורים בעניני השכלה שבחסידות, התעוררות לעבודה וכו' שייכים לשני סוגי אביון הנ"ל.

ועיי פרסום – לשמה – והפצה ברבים שיחה של דא"ח הכוללת עניני תורה דא"ח, התעוררות ליר"ש וקיום תומ"צ, ודברי ימי רבותינו וחסידים הזקנים אשר מהם ילמדו וכן יעשו כאו"א באופן, הוא ענין הכולל רמזי מצוות משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים לכל פרטיהם. כהנ"ל בדרך אפשר כמובן וד' יכפר בעדי.

בברכת פורים שמח, לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה

הרב מנחם שניאורסאהן